
УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ ТА ЗЕМЛЕУСТРІЙ

УДК 332.2

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ МУЛЬТИФУНКЦІОНАЛЬНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ЯК ПАРАДИГМИ ПОЛІТИКИ ІНТЕГРОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯМ

Курильців Р.М., кандидат економічних наук, доцент
Львівський національний аграрний університет

*Обґрунтовано поняття та сутність мультифункціонального
землекористування як парадигми політики інтегрованого управління
землекористуванням в Україні.*

Ключові слова: інтегроване управління, мультифункціональне землекористування, функції землі, багатофункціональність сільськогосподарських земель.

Постановка проблеми

Збільшення чисельності населення нашої планети, а також екстенсивне використання природних ресурсів, спричиняють посилення розвитку деградаційних процесів і порушення здатності екосистеми до самовідновлення. Під дією людської діяльності змінюються ландшафти як природно-територіальні комплекси. Серед багатьох аспектів глобальних змін характер землекористування великою мірою має вплив на екосистему.

Сучасний підхід, коли земля в різних галузях розглядається лише як засіб виробництва, предмет праці та просторовий базис розміщення виробництва й господарства, по суті, вичерпав себе. Необхідно враховувати, що у ринковому середовищі багатофункціональність землі зростає. Вона як основа функціонування екосистеми повинна відігравати важливу екологічну функцію, як верхній родючий шар – економічну, як поверхня нашої планети – просторову, як місце буття людини – соціально-культурну функцію.

Отже, врахування мультифункціональних особливостей землі дуже

важливе для подолання існуючих еколого-економічних проблем використання землі та відтворення особливої соціально-економіко-екологічної системи, якою є землекористування.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій

Незважаючи на те що вітчизняні науковці вже тривалий час займаються розв'язанням проблем сільськогосподарського та інших типів землекористування, на фоні загострення соціально-економічних суперечностей у земельній сфері та глобальних екологічних викликів виникає потреба в суттєвому поглибленні наукових досліджень щодо формування мультифункціональної парадигми, яка забезпечить багатогранність і багатоаспектність використання земельних ресурсів.

Мета статті – обґрунтувати поняття та сутність мультифункціонального землекористування як парадигми політики інтегрованого управління землекористуванням в Україні.

Виклад основного матеріалу

Економічні зміни у нашій державі, що відбуваються останніми роками, значно вплинули на структуру, характер і тенденції землекористування [1, с. 15].

Ситуація, яка склалася у земельних відносинах та землекористуванні України, залишається вкрай складною й потребує невідкладного переосмислення найважливіших напрямів державної політики та формування належної системи управління землекористуванням [2, с. 35].

Донедавна переважне сільськогосподарське землекористування розглядалося як виключно монофункціональний сектор із вироблення аграрної продукції для задоволення потреб людства продуктами харчування. Однак останнім часом на заході дедалі ширшого розвитку набувають підходи, спрямовані на комплексне розв'язання екологічних і соціальних проблем землекористування міських та сільських територій, розвиток високоефективного конкурентоспроможного сільськогосподарського (аграрного) землекористування, а також на збереження природних цінностей агроландшафтів й екосистеми в цілому.

Мультифункціональність розглядається як один з основоположних напрямів формування аграрної політики, що сприятиме одночасному одержанню як товарної продукції, так і нетоварних послуг при веденні сільського господарства [6].

У свою чергу підхід Європейського Союзу ґрунтується на тому, що політика мультифункціонального сільського господарства (*multifunctional agriculture*) лежить в основі досягнення сталого та інтегрованого розвитку сільських територій.

Водночас ФАО під мультифункціональністю вбачає комплексний взаємозв'язок між сільським господарством і відповідним типом землекористування, множиною товарів, вироблених у сільському господарстві, та наданих послуг. Також відзначається синергетичний зв'язок між концепціями мультифункціональності, сталості й системою землекористування [5].

Враховуючи, що в Україні має реалізовуватися багатофункціональна система управління земельними

ресурсами та землекористуванням [3], мультифункціональність і сталість землекористування повинні бути базовими при її формуванні.

На період реалізації парадигматичних засад політики інтегрованого управління землекористуванням необхідно сприяти розв'язанню двох взаємозв'язаних завдань. По-перше, ця політика має допомогти справитися з першочерговими завданнями економічної кризи та її соціальними наслідками. По-друге, вона повинна створювати територіальні передумови для радикальної структурної перебудови в економіці землекористування сільських територій. Заходи щодо розв'язання першочергових завдань інтегрованого управління у період кризи мають бути неподільно пов'язані із заходами щодо

розв'язання головних основоположних проблем майбутнього. Тому на цьому етапі земельних перетворень, насамперед, потрібно звільнитися від вузькості наших українських уявлень про земельні ресурси, як про елемент суспільного виробництва. Земля – складніший об'єкт. Це – і ґрунт та інші природні ресурси, й надра, і територія розташування, і місце буття людини, і простір над нею та під нею. Такий розподіл функцій землі на шари підвищує не тільки загальний ефект від її використання, але й збільшує її економічне значення, а відповідно ускладнює правові, економічні та інші відносини, особливо щодо багатофункціональності використання земель (рис. 1).

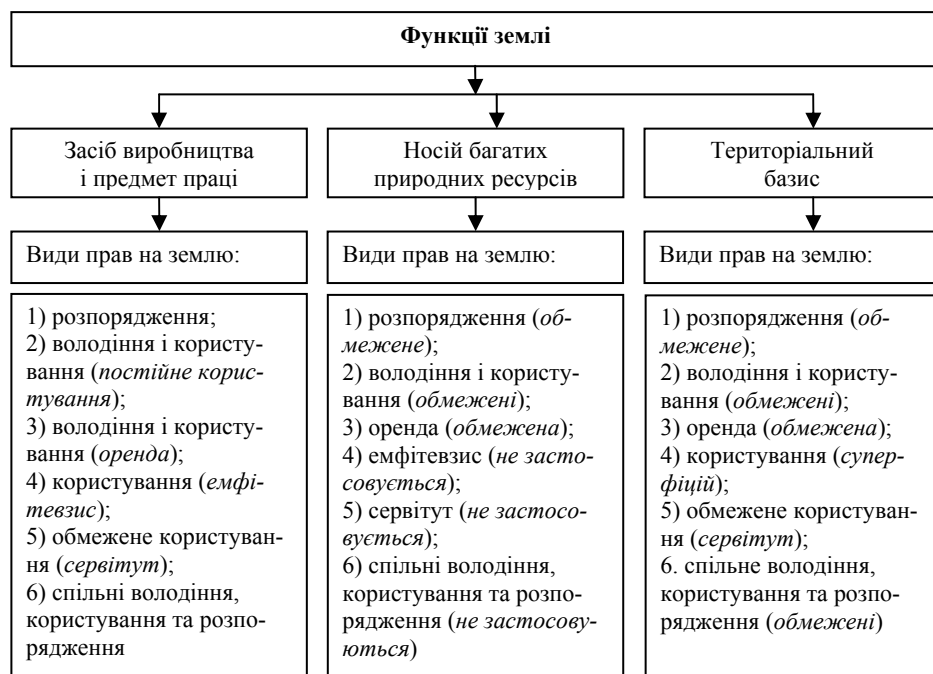

Рис. 1. Логіко-смысловая схема головних функцій землі та їхній вплив на види прав на землю

Як ілюструє наведена логіко-смыслова схема, кожна із функцій землі характеризується своїм набором (переліком) видів прав на землю, що зумовлює специфічність (особливість) економічних, екологічних, соціальних, містобудівних, сільськогосподарських та інших відносин власності, а відповідно й управління. Така багатоаспектність земельних відносин і використання земель забезпечує мультифункціональність землекористування.

Останніми роками мультифункціональний підхід набув широкого застосування також у ландшафтному плануванні. Ландшафтна екологія, на відміну від аграрної економіки, розглядає мультифункціональний ландшафт через екологічний аспект, в якому основний акцент робиться на природоохоронній функції землекористування.

Ландшафт відіграє важливу суспільну роль у культурній, екологічній, природоохоронній та соціальній сферах і є ресурсом, що сприяє економічній діяльності [4].

Екосистема як мультифункціональний ландшафт виконує ряд функцій:

- забезпечувальну (забезпечення екосистемними ресурсами);
- регулятивну (регулювання клімату, гідрологічних та біохімічних циклів, родючості ґрунтів тощо);
- поселенську (простір проживання, поширення і збереження видів флори й фауни);
- культурну (про місце рекреації, відпочинку, духовного збагачення та історичної пам'яті) [7, с. 42].

Екосистема – це не лише природне утворення, але й як територія, що

сприймається людиною сукупно своєю композицією і взаємодією елементів природного та соціально-культурного середовищ – від форм рельєфу й кліматичних умов до типів землекористування і національних традицій. Серед цих елементів різновид підтипу, типу чи надтипу землекористування, матиме вирішальний вплив на екосистему та здатність її до саморегуляції й підтримки динамічної рівноваги. Тому в умовах, які склалися, дуже важливо перейти від традиційного (монофункціонального) землекористування до мультифункціонального, здатного забезпечити оптимальні параметри екологічних, соціальних та економічних функцій територіального землекористування території, а також сприяти відновленню функцій екосистеми (рис. 2).

Мультифункціональне землекористування забезпечується за таких головних умов:

- якщо ступінь впливу землекористування на екосистему відповідає її здатності до саморегуляції й простого відтворення;
- коли землекористування створює синергетичний ефект досягнення максимальних економічних результатів, сприятливе екологічне середовище та підвищує рівень життя населення на певній території;
- якщо у повній мірі розкриваються і реалізуються виробнича, трудова, охоронна, екосистемна, просторова й культурна функції землі в просторових межах екосистеми (рис. 3).

Отже, мультифункціональність землекористування полягає у комплексному охопленні головних функцій землі як природно-економічної

категорії в суспільному відтворенні та суспільних (у тому числі земельних) відносин в одержанні благ, якими володіє галузь використання та охорони земель у процесі вико-

нання цих функцій. Серед головних функцій мультифункціонального землекористування чільне місце посідають економічна, соціальна й екологічна.

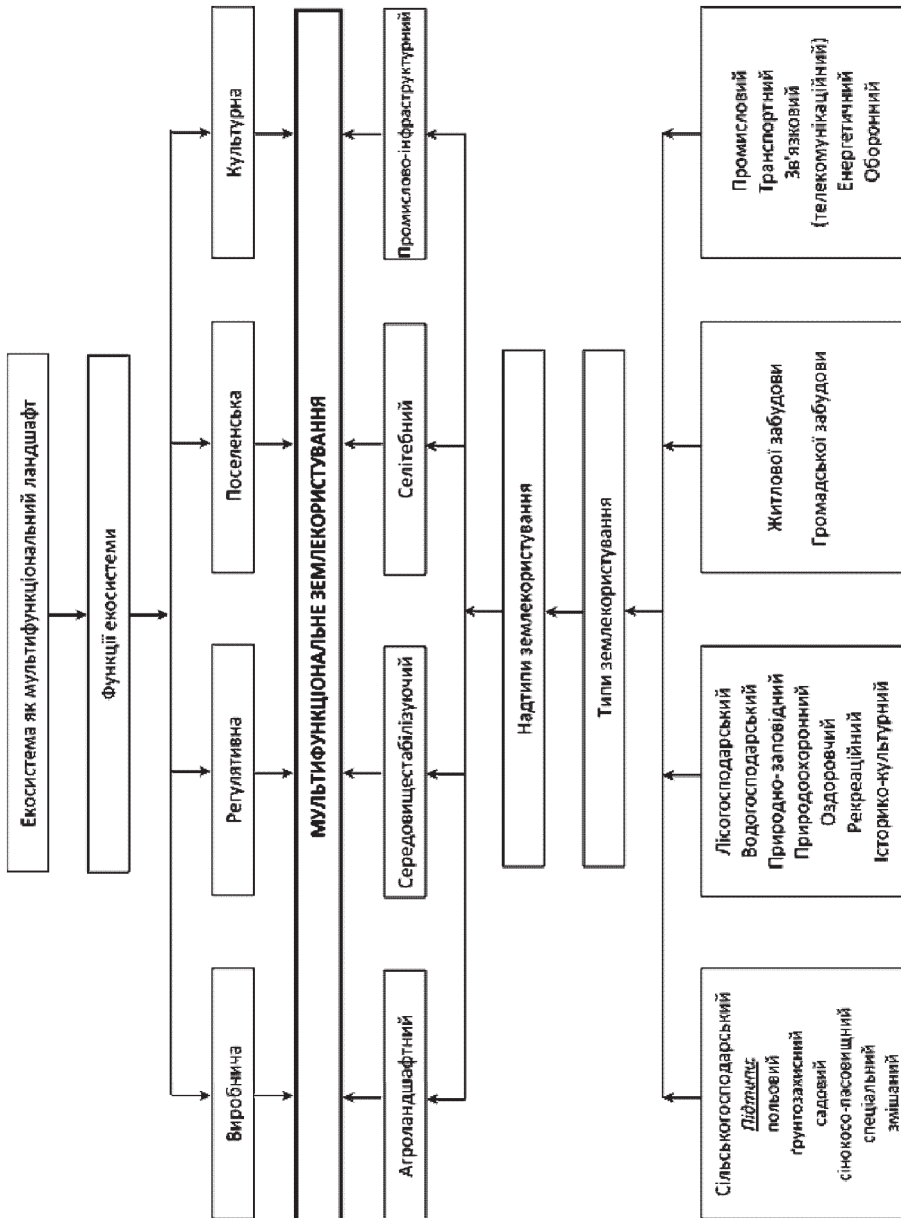

Рис. 2. Структурно-логічна схема мультифункціонального землекористування

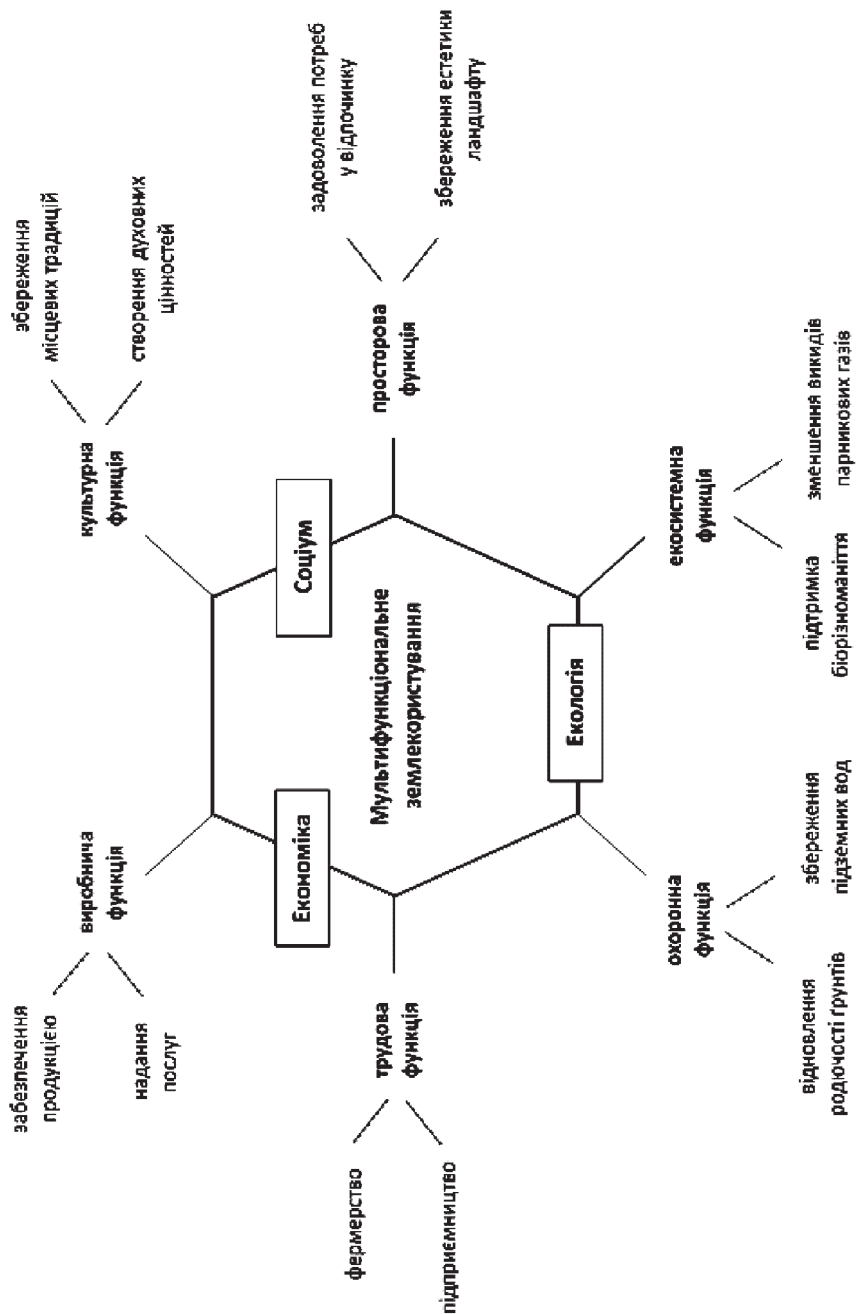

Рис. 3. Логіко-смысловая схема функцій мультифункціонального землекористування

Економічна функція – це виконання головних завдань земельних відносин і системи землекористування з метою забезпечення умов

для функціонування всієї економіки країни. Наприклад, у сільському господарстві вона включає виробництво сільськогосподарської продукції для задоволення потреб населення й забезпечення продовольчої безпеки держави, використання природних ресурсів інших галузей, зокрема природокористування, рекреації тощо.

Соціальна функція галузі використання та охорони земель пов'язана з умовами життя сільського населення, створенням соціальної інфраструктури. Це функція знайшла своє відображення в концепції сталого сільського розвитку, яка останніми роками набула значного поширення.

Екологічна функція реалізується у використанні в суспільному виробництві земельних угідь, водних ресурсів, об'єктів рослинного і тваринного світу. Її головні завдання – забезпечення оптимальної екологічної рівноваги у галузі використання та охорони земель сільських територій, а також збереження й розвиток агроландшафту як основи збереження багатого в країні біорізноманіття, рекреаційних послуг тощо.

Висновки

Виходячи з вищевикладеного, можна стверджувати, що мультифункціональне землекористування – це галузь національної економіки, ефективний розвиток і функціонування якої забезпечуються через економічну, соціальну та екологічну функції землі, а його сутність є основною рушійною силою інтегрованого управління землекористуванням.

Список літератури

1. Другак В.М. Складові системи державного адміністрування екологічного розвитку землекористування в Україні / В.М. Другак // Землевпоряд. вісн. – 2014. – № 1. – С. 15–18.
2. Осадча І.О. Складові формування сталого аграрного землекористування // Землевпоряд. вісн. – 2009. – № 1. – С. 35–41.
3. Третяк А.М. Землеустрій в Україні: теорія, методологія : монографія / А.М. Третяк. – Херсон : Д.С. Гринь, 2013. – 650 с.
4. European Landscape Convention. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/html/176.htm>.
5. FAO, Netherlands Conference on «Multifunctional Character of Agriculture and Land» Maastricht, The Netherlands, November 1999, proceedings of the conference.
6. OECD. 2001. «Multifunctionality: Towards an Analytical Framework». – Paris, France. – 28 p.
7. Rydén L. Rural Development and Land Use. / L. Rydén, I. Karlsson. – Uppsala University, 2012. – 326 p.

Обосновано понятие и сущность мультифункционального землепользования как парадигмы политики интегрированного управления землепользованием в Украине.

Ключевые слова: *интегрированное управление, мультифункциональное землепользование, функции земли, многофункциональность сельскохозяйственных земель.*

It is grounded concept and essence of multifunctional land use as policy paradigm of integrated land governance in Ukraine.

Keywords: *integrated land governance, multifunctional land use, land use function, multifunctional agricultural land use.*
